

කිලෙසප්පහාන ආකාරා

1 දුතියස්ස පඨමෙ එකධම්මපීති එතථ “තස්මිං ඛො පන සමයෙ ධම්මා හොන්ති”තීදීසු (ධ. ස. 121) විය නිස්සත්තට්ඨෙත ධම්මො වෙදිතඛිබ්බො. තස්මා එකධම්මපීති නිස්සත්තං එකසභාවම්පීති අයමෙතථ අත්ථො. අනුප්පන්නොවාති එතථ පන “භුතානං වා සත්තානං ධීතියා සඹ්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය (ම. නි. 1.402; සං. නි. 2.11) යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා”ති (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) එවමාදීසු විය සමුච්චයත්ථො වාසද්දො දට්ඨබ්බො, න විකප්පත්ථො. අයඤ්ඤෙතථ අත්ථො -- යෙන ධම්මෙන අනුප්පන්නො ච කාමච්ඡදො උප්පජ්ජති, උප්පන්නො ච කාමච්ඡදො භිය්යොභාවාය වෙපුල්ලාය සංවත්තති, තමභං යථා සුභනිමිත්තං, එවං අඤ්ඤං න පස්සාමීති. තත්ථ අනුප්පන්නොති අජාතො අසඤාතො අපාකුභුතො අසමුදාගතො. කාමච්ඡදොති “යො කාමෙසු කාමච්ඡදො කාමරාගො කාමනදී කාමතණ්භා”තීදිනා (ධ. ස. 1156) නයෙන විත්ථාරිතං කාමච්ඡදනිවරණං. උප්පජ්ජතීති නිබ්බන්තති පාකුභවති. **සො පනෙස අසමුදාවාරවසෙන වා අනනුභුතාරම්මණවසෙන වා අනුප්පන්නො උප්පජ්ජතීති වෙදිතඛිබ්බො. අඤ්ඤා හි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අනුප්පන්නො නාම නත්ථී.**

තත්ථ එකච්චස්ස වත්තවසෙන කිලෙසො න සමුදාවරති, එකච්චස්ස ගන්ථදුකඛිගසමාධි- විපස්සනානවකම්මාදීනං අඤ්ඤතරවසෙන. කථං? එකච්චො හි වත්තසම්පන්නො හොති, තස්ස ද්වෙසීති බුද්දකචත්තානි වුද්දස මහාවත්තානි වෙනියඛිගණඛොධියඛිගණපාතීයමාළකඋපොසථාගාරාගන්තුකගමිකචත්තානි ච කරොන්තස්සෙව කිලෙසො ඔකාසං න ලභති. අපරභාගෙ පනස්ස වත්තං විස්සජ්ජෙත්වා භින්තවත්තස්ස වරතො අයොනිසොමනසිකාරඤ්චෙව සතිවොස්සග්ගඤ්ච ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාවාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

එකච්චො ගන්ථයුත්තො හොති, එකම්පි නිකායං ගණ්භාති ද්වෙපි තයොපි වත්තාරොපි පඤ්චපි. තස්ස තෙපිටකං බුද්ධච්චනං අත්ථවසෙන පාළිවසෙන අනුසද්භිවසෙන පුබ්බාපරවසෙන ගණ්භන්තස්ස සජ්ඣායන්තස්ස වාචෙන්තස්ස දෙසෙන්තස්ස පකාසෙන්තස්ස කිලෙසො ඔකාසං න ලභති. අපරභාගෙ පනස්ස ගන්ථකම්මං පහාය කුසිතස්ස වරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාවාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

එකවිවෙලාවෙහි පන දුකඩගඟුරො හොනි, තෙරස දුකඩගඟුරො සමාදාය වත්තනි. තස්ස පන දුකඩගඟුරො පරිහරන්තස්ස කිලෙසො ඔකාසං න ලහති. අපරහාගෙ පනස්ස දුකඩගානි විස්සජ්ජේත්වා බාහුල්ලාය ආවත්තස්ස වරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

එකවිවෙලාවෙහි අට්ඨසු සමාපත්තිසු විණ්ණවසී හොනි, තස්ස පට්ඨකානාදීසු ආවජ්ජනවසාදීනං වසෙන විහරන්තස්ස කිලෙසො ඔකාසං න ලහති. අපරහාගෙ පනස්ස පරිහිනජ්ජකානස්ස වා විස්සට්ඨකානස්ස වා හස්සාදීසු අනුයුත්තස්ස විහරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

එකවිවෙලාවෙහි විපස්සකො හොනි, සත්තසු වා අනුපස්සනාසු අට්ඨාරසසු වා මහාවිපස්සනාසු කම්මං කරොන්තො විහරති. තස්සෙවං විහරතො කිලෙසො ඔකාසං න ලහති. අපරහාගෙ පනස්ස විපස්සනාකම්මං පහාය කායදල්හීබ්බුලස්ස විහරතො අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

එකවිවෙලාවෙහි නවකම්මකො හොනි, උපොසථාගාරහොජනසාලාදීනි කාරෙති. තස්ස තෙසං උපකරණානි වින්තෙත්තස්ස කිලෙසො ඔකාසං න ලහති. අපරහාගෙ පනස්ස නවකම්මෙ නිට්ඨිතෙ වා විස්සට්ඨෙ වා අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

එකවිවෙලාවෙහි පන බුහ්මලොකා ආගතො සුද්ධසත්තො හොනි, තස්ස අනාසෙවනතාය කිලෙසො ඔකාසං න ලහති. අපරහාගෙ පනස්ස ලද්ධාසෙවනස්ස අයොනිසොමනසිකාරසතිවොස්සග්ගෙ ආගම්ම උප්පජ්ජති. එවම්පි අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම. එවං තාව අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නස්ස උප්පන්නතා වෙදිතබ්බා.

කථාං අනුභූතාරම්භවසෙන? ඉධෙකච්චො අනුභූතපුබ්බං මනාපියං රූපාදාරම්භං ලහති, තස්ස තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරසතිචොස්සග්ගෙ ආගම්ම රාගො උප්පජ්ජති. එවං අනුභූතාරම්භවසෙන අනුප්පන්නො උප්පජ්ජති නාම.

උප්පන්නොති ඡාතො සඡාතො නිබ්බන්තො අභිනිබ්බන්තො පාතුභුතො. භිය්ඤොභාවායාති පුනඡ්ඡුනභාවාය. චෙපුල්ලායාති විපුලභාවාය රාසිභාවාය. තත්ථ සකිං උප්පන්නො කාමච්ඡඥො න නිරුජ්ඣස්සති, සකිං නිරුද්ධො වා ස්වෙව පුන උප්පජ්ජස්සතීති අට්ඨානමෙතං. එකස්මිං පන නිරුද්ධෙ තස්මිං වා ආරම්මණෙ අඤ්ඤස්මිං වා ආරම්මණෙ අපරාපරං උප්පජ්ජමානො භිය්ඤොභාවාය චෙපුල්ලාය සංවත්තති නාම.

සුභනිමිත්තන්ති රාගට්ඨානියං ආරම්මණං. “සනිමිත්තා, භික්ඛවෙ, උප්පජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා, තො අනිමිත්තා”ති එත්ථ නිමිත්තන්ති පච්චයස්ස නාමං. “අධිචිත්තමනුයුත්තෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා පඤ්ච නිමිත්තාති කාලෙන කාලං මනසිකාතඛ්ඛානී”ති (ම. නි. 1.216) එත්ථ කාරණස්ස. “සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙතී”ති (අ. නි. 9.35) එත්ථ සමාධිස්ස. “යං නිමිත්තං ආගම්ම යං නිමිත්තං මනසිකරොතො අනන්තරා ආසවානං ඛයො හොතී”ති (අ. නි. 6.27) එත්ථ විපස්සනාය. ඉධ පන රාගට්ඨානියො ඉට්ඨාරම්මණධම්මො “සුභනිමිත්ත”න්ති අධිප්පෙතො. අයොනිසොමනසිකරොතොති. “තත්ථ කතමො අයොනිසොමනසිකාරො? අනිච්චෙ නිච්චන්ති, දුක්ඛෙ සුඛන්ති, අනත්තති අත්තාති, අසුභෙ සුභන්ති, අයොනිසොමනසිකාරො උප්පට්ඨමනසිකාරො, සච්චවිප්පට්ඨකුලෙන වා චිත්තස්ස ආචජ්ජනා අන්වාචජ්ජනා ආභොගො සමන්තාභාරො මනසිකාරො. අයං චුච්චති අයොනිසොමනසිකාරො”ති (විභ. 936) ඉමස්ස මනසිකාරස්ස වසෙන අනුපායෙන මනසිකරොන්තස්සාති. (අං. නි. අට්ඨකථා)

2 ඡට්ඨෙ අනුප්පන්නො වා කාමච්ඡඥො නුප්පජ්ජතීති අසමුදාවාරවසෙන වා අනුභූතාරම්භවසෙන වාති ද්විභෙව කාරණෙහි අනුප්පන්නො න උප්පජ්ජති, තථා වික්ඛම්භිතොව හොති, පුන හෙතුං වා පච්චයං වා න ලහති. ඉධාපි වත්තාදීනංයෙව වසෙන අසමුදාවාරො වෙදිතඛ්ඛො. එකච්චස්ස හි චුත්තනයෙනෙව වත්තෙ යුත්තස්ස වත්තං කරොන්තස්සෙව කිලෙසො මකාසං න ලහති, වත්තවසෙන වික්ඛම්භිතො හොති. සො තං තථා වික්ඛම්භිතමෙව කත්වා විචට්ටෙන්වා අරහත්තං ගණ්භාති මිලක්ඛතිස්සත්ථෙරො විය.

සො කිරායස්මා රොහණජනපදෙ ගාමෙඬවාලමභාවිභාරස්ස භික්ඛාවාරෙ නෙසාදකුලෙ නිබ්බන්තො. වයං ආගම්ම කතසරාවාසො “පුත්තදාරං පොසෙස්සාමි”ති අදුභලසතං

සණ්ඨපෙත්වා පාසසතං යොජෙත්වා සුලසතං රොපෙත්වා ඛන්තං පාපං ආයුහන්තො එකදිවසං ගෙහතො අග්ගිඤ්ච ලොණඤ්ච ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගතො. පාසෙ ඛද්ධමිගං වධිත්වා අභිගාරපක්කමංසං ඛාදිත්වා පිපාසිතො හුත්වා ගාමෙඛවාලමභාවිහාරං පට්ටියො පානීයමාලකෙ දසමත්තෙසු පානීයසටෙසු පිපාසාවිනොදනමත්තමිපි පානීයං අලහන්තො, “කිං නාමෙතං එත්තකානං භික්ඛුනං වසනට්ඨානෙ පිපාසාය ආගතානං පිපාසාවිනොදනමත්තං පානීයං නත්ථී”ති උජ්ඣාසිතුං ආරද්ධො. චූළපිඬපාතිකතිස්සත්ථෙරො තස්ස කථං සුත්වා තස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තො පානීයමාලකෙ දසමත්තෙ පානීයසටෙ පුරෙ දිස්වා “ජීවමානපෙතකසත්තො අයං භවිස්සති”ති වින්තෙත්වා, “උපාසක, සචෙ පිපාසිතොසි, පිච පානීය”න්ති වත්වා කුටං උක්ඛිපිත්වා තස්ස භත්ථෙසු ආසිඤ්චි. තස්ස කම්මං පට්ටිච පීතපීතං පානීයං තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තමිච තස්සති, සකලෙපි සටෙ පිචතො පිපාසා න පච්ඡිජ්ජි. අථ නං ථෙරො ආහ -- “යාව දාරුණඤ්ච තෙ, උපාසක, කම්මං කතං, ඉදානෙච පෙතො ජාතො, විපාකො කිදිසො භවිස්සති”ති?

සො තස්ස කථං සුත්වා ලද්ධසංචෙගො ථෙරං වදිත්වා තාති අද්දහලාදීති විසඛිඛරිත්වා චෙගෙන සරං ගන්ත්වා පුත්තදාරං ඔලොකෙත්වා සත්ථාති භිදිත්වා දීපකම්මගපක්ඛිනො අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙත්වා ථෙරං පච්චුපසඛිකමිත්වා පඛිඛජ්ජං යාවි. දුක්කරා, ආචුසො, පඛිඛජ්ජා, කථං ත්චං පඛිඛජ්ජසිති? භන්තෙ, එචරුපං පච්චක්ඛකාරණං දිස්වා කථං න පඛිඛජ්ජසාමිති? ථෙරො තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා පඛිඛාජෙසි. සො වත්තාරභිතො හුත්වා බුද්ධචචනං උග්ගණ්හන්තො එකදිවසං දෙවදුතසුත්තෙ “තමෙනං, භික්ඛචෙ, නිරයපාලා පුන මහානිරයෙ පක්ඛිපන්ති”ති (ම. නි. 3.270; අ. නි. 3.36) ඉමං ධානං සුත්වා “එත්තකං දුක්ඛරාසිං අනුභවිතසත්තං පුන මහානිරයෙ පක්ඛිපන්ති, අහො භාරියො, භන්තෙ, මහානිරයො”ති ආහ. ආමාචුසො, භාරියොති. සක්කා, භන්තෙ, පස්සිතුන්ති? “න සක්කා පස්සිතුං, දිට්ඨසදිසං කාතුං එකං කාරණං දස්සෙස්සාමි”ති සාමණෙරෙ සමාදපෙත්වා පාසාණපිට්ඨෙ අල්ලදාරුරාසිං කාරෙහීති. සො තථා කාරෙසි. ථෙරො යථාතිසින්නොච ඉද්ධියා අභිසඛිඛරිත්වා මහානිරයතො ඛජ්ජොපනකමත්තං අග්ගිපපටිකං නිහරිත්වා පස්සන්තස්සෙච තස්ස ථෙරස්ස දාරුරාසිමිති පක්ඛිපි. තස්ස තත්ථ නිපාතො ච දාරුරාසිතො ඤාසිත්වා ඡාරිකභාවුපගමනඤ්ච අපච්ඡා අපුරිමං අහොසි.

සො තං දිස්වා, “භන්තෙ, ඉමස්මිං සාසනෙ කති ධුරාති නාමා”ති පුච්ඡි. ආචුසො, විපස්සනාධුරං, ගන්ථධුරන්ති. “භන්තෙ, ගන්ථො නාම පට්ටිලස්ස භාරො, මය්හං පන දුක්ඛපනිසා සද්ධා, විපස්සනාධුරං පුරෙස්සාමි කම්මට්ඨානං මෙ දෙථා”ති වදිත්වා නිසීදි. ථෙරො “වත්තසම්පන්නො භික්ඛු”ති වත්තසීසෙ ධත්වා තස්ස කම්මට්ඨානං කථෙසි. සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය ච කම්මං කරොති, වත්තඤ්ච පුරෙති. එකදිවසං විත්තලපඛිඛතමභාවිහාරෙ වත්තං කරොති, එකදිවසං ගාමෙඛවාලමභාවිහාරෙ, එකදිවසං ගොචරගාමමභාවිහාරෙ. ටීනමිද්ධෙ

ඔක්කන්තමත්තෙ වත්තපරිභානිභයෙන පලාලවරණකං තෙමෙත්වා සීසෙ යථෙත්වා පාදෙ උදකෙ ඔතාරෙත්වා නිසීදති. සො එකදිවසං චිත්තලපබ්බතමභාවිභාරෙ ද්වෙ යාමෙ වත්තං කත්වා බලවපච්චුසකාලෙ නිද්දාය ඔක්කමිතුං ආරද්ධාය අල්ලපලාලං සීසෙ යථෙත්වා නිසිත්තො පාවිනපබ්බතපස්සෙ සාමණෙරස්ස අරුණවතියසුත්තන්තං සජ්ඣායන්තස්ස --

“ආරඹිහථ නික්කමථ, යුජථ බුද්ධසාසනෙ.

ධුනාථ මච්චුනො සෙනං, නලාගාරංච කුජරො..

“යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ, අප්පමත්තො විහස්සති.

පභාය ජාතිසංසාරං, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති”ති.. (සං. නි. 1.185) --

ඉදං යානං සුත්වා “මාදිසස්ස ආරද්ධවීරියස්ස භික්ඛුනො සම්මාසඹුද්ධෙන ඉදං කථිතං භවිස්සති”ති පීතිං උප්පාදෙත්වා ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය අපරාපරං වායමත්තො සහ පටිසඹ්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. පරිනිබ්බානකාලෙ ච තදෙව කාරණං දස්සෙත්තො ඵවමාහ --

“අල්ලං පලාලපුජාහං, සීසෙනාදාය වඬිකමිං.

පත්තොස්මි තතියං යානං, එත්ථ මෙ නත්ථී සංසයො”ති..

ඵවරුපස්ස වත්තවසෙන වික්ඛඹිහිතකිලෙසො තථා වික්ඛඹිහිතොච හොති.

එකච්චස්ස චුත්තනයෙනෙව ගන්ථෙ යුත්තස්ස ගන්ථං උග්ගණ්හන්තස්ස සජ්ඣායන්තස්ස වාචෙන්තස්ස දෙසෙන්තස්ස පකාසෙන්තස්ස ච කිලෙසො ඔකාසං න ලහති, ගන්ථවසෙන වික්ඛඹිහිතොච හොති. සො තං තථා වික්ඛඹිහිතමෙව කත්වා විචට්ඨෙන්වා අරහත්තං ගණ්හාති මලියදෙවත්ථෙරො වීය. සො කිරායස්මා තිවස්සභික්ඛුකාලෙ කල්ලගාමකෙ මඬලාරාමමභාවිභාරෙ උද්දෙසඤ්ච ගණ්හාති, විපස්සනාය ච කමිමං කරොති. තස්සෙකදිවසං කල්ලගාමෙ භික්ඛාය වරතො එකා උපාසිකා යාගුඵඬිකං දත්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා ථෙරං අත්තොනිවෙසනෙ නිසීදාපෙත්වා පණ්ණිනභොජනං භොජෙත්වා “කතරගාමවාසිකොසි තාතා”ති පුච්ඡී. මඬලාරාමමභාවිභාරෙ ගන්ථකමිමං කරොමි, උපාසිකෙති. තෙන හි තාත යාව ගන්ථකමිමං

කරොසි, ඉටුව නිබද්ධං භික්ඛං ගණ්භාසීති. සො තං අධිවාසෙත්වා තත්ථ නිබද්ධං භික්ඛං ගණ්භාති, භත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං කරොන්තො “සුඛං හොතු, දුක්ඛා මුච්චතු”ති පදද්වයමෙව කථෙත්වා ගච්ඡති. අන්තොවස්සෙ තෙමාසං තස්සායෙව සඛිගහං කරොන්තො පිඨාපචිතිං කත්වා මහාපචාරණාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණ්. නෙවාසිකමහාටේරො ආහ -- “ආචුසො මහාදෙව, අජ්ජ විහාරෙ මහාජනො සන්තිපතිස්සති, තස්ස ධම්මදානං දදෙය්‍යාසී”ති. ටේරො අධිවාසෙසී.

දහරසාමණෙරා උපාසිකාය සඤ්ඤං අදංසු -- “අජ්ජ තෙ පුත්තො ධම්මං කථෙස්සති, විහාරං ගන්ත්වා සුඤ්ඤය්‍යාසී”ති. තාතා, න සබ්බෙව ධම්මකථං ජානන්ති, මම පුත්තො එත්තකං කාලං මය්‍හං කථෙත්තො “සුඛං හොතු, දුක්ඛා මුච්චතු”ති පදද්වයමෙව කථෙසී, මා කෙළිං කරොථාති. මා, ත්චං උපාසිකෙ, ජානනං වා අජානනං වා උපට්ඨහස්සු, විහාරං ගන්ත්වා ධම්මමෙව සුඤ්ඤාහීති. උපාසිකා ගද්භමාලාදීනි ගහෙත්වා ගන්ත්වා පූජෙත්වා පරිසන්තෙ ධම්මං සුඤ්ඤානා නිසීදි. දිවාධම්මකථිකො ච සරභාණකො ච අත්තනො පමාණං ඤත්වා උට්ඨහිංසු. තතො මලියදෙවත්ථේරො ධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා විත්තබ්ඡනිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බිං කථං වත්වා -- “මයා මහාචුපාසිකාය තයො මාසෙ ද්විභෙව පදෙහි අනුමොදනා කතා, අජ්ජ සබ්බරත්තිං තිහි පිටකෙහි සම්මසිත්වා තස්සෙව පදද්වයස්ස අත්ථං කථෙස්සාමි”ති ධම්මදෙසනං ආරභිත්වා සබ්බරත්තිං කථෙසී. අරුණුග්ගමනෙ දෙසනාපරියොසානෙ මහාචුපාසිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසී.

අපරොපි තස්මිංයෙව මහාවිහාරෙ තිස්සභුතිත්ථේරො නාම විනයං ගණ්භන්තො භික්ඛාවාරවෙලායං අන්තොගාමං පච්චියො විසභාගාරම්මණං ඔලොකෙසී. තස්ස ලොහො උප්පජ්ජ, සො පතිට්ඨිතපාදං අවාලෙත්වා අත්තනො පත්තෙ යාගුං උපට්ඨාකදහරස්ස පත්තෙ ආකිරිත්වා “අයං විතක්කො වඩ්ඪමානො මං චතුසු අපායෙසු සංසීදාපෙස්සති”ති තතොව නිවත්තිත්වා ආචරියස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වදිත්වා එකමන්තං ධීතො ආහ -- “එකො මෙ බියාධි උප්පන්තො, අහං එතං තිකිච්ඡතුං සක්කොන්තො ආගමිස්සාමි, ඉතරථා නාගමිස්සාමි. තුම්භෙ දිවා උද්දෙසඤ්ච සායං උද්දෙසඤ්ච මං ඔලොකෙත්වා යිපෙථ, පච්චුසකාලෙ උද්දෙසං පන මා යිපසිත්ථා”ති එවං වත්වා මලයවාසිමහාසඛිසරක්ඛිතත්ථේරස්ස සන්තිකං අගමාසී. ටේරො අත්තනො පණ්ණසාලාය පරිභට්ඨං කරොන්තො තං අනොලොකෙත්වාච “පටිසාමෙහි, ආචුසො, තච පත්තචීවර”න්ති ආහ. භන්තෙ, එකො මෙ බියාධි අත්ථී, සවෙ තුම්භෙ තං තිකිච්ඡතුං සක්කොථ, පටිසාමෙස්සාමිති. ආචුසො, උප්පන්තං රොගං තිකිච්ඡතුං සමත්ථස්ස සන්තිකං ආගතොසී, පටිසාමෙහීති. සුබ්බවො භික්ඛු “අම්භාකං ආචරියො අජානිත්වා එවං න වක්ඛති”ති පත්තචීවරං යිපෙත්වා ටේරස්ස වත්තං දස්සෙත්වා වදිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

ටෙරො “රාගවරිතො අය”න්ති ඤාත්වා අසුභකම්මට්ඨානං කථෙසී. සො උට්ඨාය පත්තච්චරං අංසෙ ලග්ගෙත්වා ටෙරං පුනප්පුනං වදි. කිං, ආචුසො, මහාභුති අතිරෙකනිපච්චකාරං දස්සෙසීති? හන්තෙ, සවෙ අත්තනො කිච්චං කාතුං සක්ඛස්සාමි, ඉච්චෙතං කුසලං. නො වෙ, ඉදං මෙ පච්ඡමදස්සන්ති! ගච්ඡාචුසො, මහාභුති තාදිසස්ස යුත්තයොගස්ස කුලපුත්තස්ස න ඤානං වා විපස්සනා වා මග්ගො වා ඵලං වා දුල්ලහන්ති. සො ටෙරස්ස කථං සුත්වා නිපච්චකාරං දස්සෙත්වා ආගමනකාලෙ වචන්ථාපිතං ඡන්තං සෙපණ්ණිගච්ඡමුලං ගන්ත්වා පල්ලඛකෙන නිසින්තො අසුභකම්මට්ඨානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාය පච්චුසකාලෙ උද්දෙසං සම්පාපුණි. ඵවරුපානං ගන්ථවසෙන වික්ඛම්භිතා කිලෙසා තථා වික්ඛම්භිතාව හොන්ති.

එකච්චස්ස පන චුත්තනයෙනෙව ධුතඛිගානි පරිහරතො කිලෙසො ඔකාසං න ලහති, ධුතඛිගවසෙන වික්ඛම්භිතොව හොති. සො තං තථා වික්ඛම්භිතමෙව කත්වා විචට්ටෙන්වා අරහත්තං ගණ්හානි ගාමන්තපඛිභාරවාසී මහාසීවත්ථෙරො වීය.

ටෙරො කිර මහාගාමෙ තිස්සමහාවිහාරෙ වසන්තො තෙපිටකං අත්ථවසෙන ච පාළිවසෙන ච අට්ඨාරස මහාගණෙ වාවෙති. ටෙරස්ස ඔවාදෙ යත්වා සට්ඨිසහස්ස භික්ඛු අරහත්තං පාපුණ්ණංසු . තෙසු එකො භික්ඛු අත්තනා පටිවිද්ධමමං ආරඛ්භ උප්පන්තසොමනස්සො චින්තෙසී -- “අත්ථී නු ඛො ඉදං සුඛං අමහාකං ආචරියස්සා”ති. සො ආච්ඡෙත්තො ටෙරස්ස පුපුඡ්ඡනභාවං ඤාත්වා “එකෙනුපායෙන ටෙරස්ස සංවෙගං උප්පාදෙස්සාමි”ති අත්තනො වසන්ට්ඨානතො ටෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වදිත්වා වත්තං දස්සෙත්වා නිසීදි. අථ නං ටෙරො “කිං ආගතොසී, ආචුසො, පිඬපාතිකා”ති ආහ. “සවෙ මෙ ඔකාසං කරස්සථ, එකං ධම්මපදං ගණ්හිස්සාමි”ති ආගතොස්මි, හන්තෙති. ඛහු, ආචුසො, ගණ්හන්ති, තුය්හං ඔකාසො න භවිස්සතිති. සො සඛ්ඛෙසු රත්තිදිවසභාගෙසු ඔකාසං අලහන්තො, “හන්තෙ, ඵචං ඔකාසෙ අසති මරණස්ස කථං ඔකාසං ලභිස්සථා”ති ආහ. තදා ටෙරො චින්තෙසී -- “නායං උද්දෙසත්ථාය ආගතො, මය්හං පනෙස සංවෙගජනනත්ථාය ආගතො”ති. සොපි ටෙරො “භික්ඛුනා නාම, හන්තෙ, මාදිසෙන භවිතඛ්ඛ”න්ති වත්වා ටෙරං වදිත්වා මණ්වණ්ණෙ ආකාසෙ උප්පතිත්වා අගමාසී.

ටෙරො තස්ස ගතකාලතො පට්ඨාය ඡාතසංවෙගො දිවා උද්දෙසඤ්ච සායං උද්දෙසඤ්ච වාවෙන්වා පත්තච්චරං හත්ථපාසෙ යපෙත්වා පච්චුසකාලෙ උද්දෙසං ගහෙන්වා මතරන්තෙන **භික්ඛුනා සද්ධිං පත්තච්චරමාදාය ඔතිණ්ණො තෙරස ධුතගුණෙ පරිපුණ්ණෙ අධිට්ඨාය ගාමන්තපඛිභාරසෙනාසනං ගන්ත්වා** පඛිභාරං පටිජග්ගිත්වා මඤ්චපීඨං උස්සාපෙත්වා “අරහත්තං අපත්වා මඤ්චෙ පිට්ඨීං න පසාරෙස්සාමි”ති මානසං ඛද්ඪිත්වා වඛිකමං ඔතරි. තස්ස “අඡ්ඡ

අරහත්තං ගණ්ඨිස්සාමි අජ්ජ අරහත්තං ගණ්ඨිස්සාමි”ති සට්ඨන්තස්සෙව පචාරණා සම්පත්තා. සො පචාරණාය උපකට්ඨාය “පුටුප්පනභාවං පහාය විසුද්ධිපචාරණං පචාරෙස්සාමි”ති වින්තෙන්නො අනිවිය කිලමති. සො තාය පචාරණාය මග්ගං වා ඵලං වා උප්පාදෙතුං අසක්කොන්නො “මාදිසොපි නාම ආරද්ධවිපස්සකො න ලහති, යාව දුල්ලහඤ්ච වතිදං අරහත්ත”න්ති වත්වා තෙනෙව නියාමෙන යානවඛකමඛහුලො හුත්වා තිංස වස්සානි සමණධම්මං කත්වා මහාපචාරණාය මජ්ඣෙකෙ ධීතං පුණ්ණවදං දිස්වා “කිං නු ඛො වදමඬලං විසුද්ධං, උදාහු මය්හං සීල”න්ති වින්තෙන්නො “වදමඬලෙ සසලක්ඛණං පඤ්ඤායති, මය්හං පන උපසම්පදතො පට්ඨාය යාවජ්ජදිවසා සීලස්මිං කාලකං වා තිලකො වා නත්ථී”ති ආවජ්ජෙත්වා සජාතපීතියොමනස්සො පරිපක්කඤ්ඤාණත්තා පීතිං වික්ඛඹිහෙත්වා සහ පටිසඹිතිදාහි අරහත්තං පාපුණ්. ඵචරුපස්ස ධුතඛිගවසෙන වික්ඛඹිතො කිලෙසො තථා වික්ඛඹිතොව හොති.

එකවිවස්ස චුත්තනයෙනෙව පට්ඨමජ්ඣානාදිසමාපජ්ජනඛහුලතාය කිලෙසො ඔකාසං න ලහති, සමාපත්තිවසෙන වික්ඛඹිතොව හොති. සො තං තථා වික්ඛඹිතමෙව කත්වා විවට්ටෙත්වා අරහත්තං ගණ්ඨාති මහාතිස්සත්ථෙරො විය.

ථෙරො කිර අවස්සිකකාලතො පට්ඨාය අට්ඨසමාපත්තිලාභී. සො සමාපත්තිවික්ඛඹිතානං කිලෙසානං අසමුදාචාරෙන උග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙනෙව අරියමග්ගසාමන්තං කථෙති, සට්ඨිවස්සකාලෙපි අත්තතො පුටුප්පනභාවං න ජානාති. අථෙකදිවසං මහාගාමෙ තිස්සමහාවිහාරතො භික්ඛුසඛිසො තලඛිගරවාසිධම්මදින්නත්ථෙරස්ස සාසනං පෙසෙසි “ථෙරො ආගන්ත්වා අම්භාකං ධම්මකථං කථෙතු”ති. ථෙරො අධිවාසෙත්වා “මම සන්තිකෙ මහල්ලකතරො භික්ඛු නත්ථී, මහාතිස්සත්ථෙරො ඛො පන මෙ කම්මට්ඨානාවරියො, තං සඛිසත්ථෙරං කත්වා ගම්ස්සාමි”ති වින්තෙන්නො භික්ඛුසඛිසපරිචුතො ථෙරස්ස විහාරං ගන්ත්වා දිවාට්ඨානෙ ථෙරස්ස වත්තං දස්සෙත්වා එකමන්තං නිසීදි.

ථෙරො ආහ -- “කිං, ධම්මදින්න, විරස්සං ආගතොසී”ති? “ආම, හන්තෙ, තිස්සමහාවිහාරතො මෙ භික්ඛුසඛිසො සාසනං පෙසෙසි, අහං එකකො න ගම්ස්සාමි, තුම්හෙහි පන සද්ධිං ගන්තුකාමො හුත්වා ආගතොමිහී”ති සාරණියකථං කථෙත්තොව පපඤ්ඤෙත්වා “කදා, හන්තෙ, තුම්හෙහි අයං ධම්මො අධිගතො”ති පුච්ඡ. සට්ඨිමත්තානි, ආචුසො ධම්මදින්න, වස්සානි හොන්තීති . සමාපත්තිං පන, හන්තෙ, වළඤ්චාති. ආම, ආචුසොති. එකං පොක්ඛරණං මාපෙතුං සක්කුණෙය්ඨ්ඨාථ, හන්තෙති? “න, ආචුසො, එතං භාරිය”න්ති වත්වා සම්මුඛට්ඨානෙ පොක්ඛරණං මාපෙසි. “එත්ථ, හන්තෙ, එකං පදුමගච්ඡං මාපෙථා”ති ච චුත්තො තම්පි මාපෙසි. ඉදානෙත්ථ මහත්තං පුප්ඵං දස්සෙථාති. ථෙරො තම්පි දස්සෙසි. එත්ථ සොළසවස්සුද්දෙසිකං ඉත්ථීරුපං දස්සෙථාති . ථෙරො සොළසවස්සුද්දෙසිකං ඉත්ථීරුපං දස්සෙසි. තතො නං ආහ -- “ඉදං, හන්තෙ, පුනථ්ථුතං සුභතො

මනසි කරොථා”ති. ටෙරො අත්තනාව මාපිතං ඉත්ථීරුපං ඔලොකෙන්තො ලොහං උප්පාදෙසි. තදා අත්තනො පුපුප්පනභාවං ඤත්වා “අවස්සයො මෙ සප්පුරිස හොතී”ති අන්තෙවාසිකස්ස සන්තිකෙ උක්කුටිකං නිසීදි. “එතදත්ථමෙවාහං, භන්තෙ, ආගතො”ති ටෙරස්ස අසුභවසෙන සල්ලභුකං කත්වා කම්මට්ඨානං කට්ඨො ටෙරස්ස ඔකාසං කාතුං බහි නික්ඛන්තො. සුපරිමද්දිතසඛිඛාරො ටෙරො තස්මිං දිවාට්ඨානතො නික්ඛන්තමත්තෙයෙව සහ පටිසඹ්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අථ නං සඛිසත්ථෙරං කත්වා ධම්මදින්නත්ථෙරො තිස්සමභාවිහාරං ගන්ත්වා සඛිසස්ස ධම්මකථං කට්ඨෙසි. එවරුපස්ස සමාපත්තිවසෙන වික්ඛඹ්භිතො කිලෙසො තථා වික්ඛඹ්භිතොව හොති.

එකච්චස්ස පන චුත්තනයෙනව විපස්සනාය කම්මං කරොන්තස්ස කිලෙසො ඔකාසං න ලහති, විපස්සනාවසෙන වික්ඛඹ්භිතොව හොති. සො තං තථා වික්ඛඹ්භිතමෙව කත්වා විචට්ටෙන්වා අරහත්තං ගණ්හාති, බුද්ධකාලෙ සට්ඨිමත්තා ආරද්ධවිපස්සකා හික්ඛු විය. තෙ කිර සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා විචිත්තං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තා කිලෙසානං අසමුදාචාරවසෙන “පටිවිද්ධමග්ගඵලා මය”න්ති සඤ්ඤාය මග්ගඵලත්ථාය වායාමං අකත්වා “අම්හෙහි පටිවිද්ධම්මං දසබලස්ස ආරොචෙස්සාමා”ති සත්ථු සන්තිකං ආගච්ඡන්ති.

සත්ථා තෙසං පුරෙ ආගමනතොව ආනදත්ථෙරං ආහ -- “ආනද, පධානකම්මිකා හික්ඛු අප්ප මං පස්සිතුං ආගමිස්සන්ති, තෙසං මම දස්සනාය ඔකාසං අකත්වා ‘ආමකසුසානං ගන්ත්වා අල්ලාසුභභාවනං කරොථා’ති පනිණෙය්ඤාසී”ති. ටෙරො තෙසං ආගතානං සත්ථාරා කථිතසාසනං ආරොචෙසි. තෙ “තථාගතො අජානිත්වා න කට්ඨෙසති, අද්ධා එත්ථ කාරණං භවිස්සති”ති ආමකසුසානං ගන්ත්වා අල්ලාසුභං ඔලොකෙන්තා ලොහං උප්පාදෙන්වා “ඉදං නුත සම්මාසමුද්ධෙන දිට්ඨං භවිස්සති”ති ජාතසංවෙගා ලද්ධමග්ගං කම්මට්ඨානං ආදිතො පට්ඨාය ආරභිංසු. සත්ථා තෙසං විපස්සනාය ආරද්ධභාවං ඤත්වා ගද්භකුටියං නිසින්තොව ඉමං ඔභාසගාථමාහ --

“යානිමානි අපත්තානි, අලාබ්බනෙව සාරදෙ.

කාපොතකානි අට්ඨීති, තානි දිස්වාන කා රතී”ති.. (ධ. ප. 149).

ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨනිංසු. එවරුපානං විපස්සනාවසෙන වික්ඛම්භිතා කිලෙසා තථා වික්ඛම්භිතාව හොන්ති.

එකච්චස්ස චූත්තනයෙනෙව නවකම්මං කරොන්තස්ස කිලෙසො ඔකාසං න ලහති, නවකම්මවසෙන වික්ඛම්භිතොව හොති. සො තං තථා වික්ඛම්භිතමෙව කත්වා විචට්ටෙත්වා

අරහත්තං ගණ්හාති විත්තලපබ්බතෙ තිස්සත්ථෙරො විය. තස්ස කිර අට්ඨවස්සිකකාලෙ අනහිරති උප්පජ්ජි, සො තං විනොදෙතුං අසක්කොන්තො අත්තනො චීවරං ධොවිත්වා රජ්ත්වා පත්තං පචිත්වා කෙසෙ ඔහාරෙත්වා උපජ්ඣායං වදිත්වා අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො ආහ -- “කිං, ආචුසො මහාතිස්ස, අතුට්ඨස්ස විය තෙ ආකාරො”ති? ආම, හන්තෙ, අනහිරති මෙ උප්පන්නා, තං විනොදෙතුං න සක්කොමිති. ථෙරො තස්සාසයං ඔලොකෙත්තො අරහත්තස්ස උපතිස්සයං දිස්වා අනුකම්පාවසෙන ආහ -- “ආචුසො තිස්ස, මයං මහල්ලකා, එකං නො වසනට්ඨානං කරොහි”ති. දුතියකථං අකථිතපුබ්බො හික්ඛු “සාධු, හන්තෙ”ති සම්පට්චිජ්.

අථ නං ථෙරො ආහ -- “ආචුසො, නවකම්මං කරොන්තො උද්දෙසමග්ගඤ්ච මා විස්සජ්ජි, කම්මට්ඨානඤ්ච මනසි කරොහි, කාලෙන ච කාලං කසිණපරිකම්මං කරොහි”ති. “එවං කරස්සාමි, හන්තෙ”ති ථෙරං වදිත්වා තථාරූපං සප්පායට්ඨානං ඔලොකෙත්වා “එත්ථ කාතුං සක්කා”ති දාරුහි පූරෙත්වා ඤාපෙත්වා සොධෙත්වා ඉට්ඨකාහි පරික්ඛිපිත්වා ද්වාරවාතපානාදීනි යොජෙත්වා සද්ධිං වඩ්ඤාමනභූමිහිත්තිපරිකම්මාදීනි ලෙණං නිට්ඨාපෙත්වා මඤ්චපීඨං සන්ථරිත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වදිත්වා, “හන්තෙ, නිට්ඨිතං ලෙණෙ පරිකම්මං, වසථා”ති ආහ. ආචුසො, දුක්ඛෙන තයා එතං කම්මං කතං, අජ්ජ එකදිවසං ත්වඤ්ඤෙවෙත්ථ වසාහිති. සො “සාධු, හන්තෙ”ති වදිත්වා පාදෙ ධොවිත්වා ලෙණං පචිසිත්වා පල්ලච්ඤා ආභුජ්ත්වා නිසින්තො අත්තනා කතකම්මං ආවජ්ජි. තස්ස “මනාපං මයා උපජ්ඣායස්ස කායවෙය්ඤාවච්චං කත”න්ති වින්තෙත්තස්ස අබ්භන්තරෙ පීති උප්පන්නා. සො තං වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණි. එවරුපස්ස නවකම්මවසෙන වික්ඛම්භිතො කිලෙසො තථා වික්ඛම්භිතොව හොති.

එකච්චො පන බුත්මලොකතො ආගතො සුද්ධසත්තො හොති. තස්ස අනාසෙවනතාය කිලෙසො න සමුදාවරති, හච්චසෙන වික්ඛම්භිතො හොති. සො තං තථා වික්ඛම්භිතමෙව කත්වා විචට්ටෙත්වා අරහත්තං ගණ්හාති ආයස්මා මහාකස්සපො විය. සො හි ආයස්මා අගාරමජ්ඣෙසි

කාමෙ අපරිභුජ්ත්වා මහාසම්පත්තිං පහාය පබ්බජ්ත්වා නික්ඛන්තො අත්තරාමග්ගෙ පච්චුග්ගමනත්ථාය ආගතං සත්ථාරං දිස්වා වදිත්වා තීහි ඔවාදෙහි උපසම්පදං ලහිත්වා අට්ඨමෙ

අරුණ සහ පටිසඹිනිදාහි අරහත්තං පාපුණි. එවරුපස්ස භවවසෙන වික්ඛඹිනිතො කිලෙසො තථා වික්ඛඹිනිතොව හොති.

යො පන අනනුභුතපුබ්බං රුපාදාරම්මණං ලභිත්වා තත්ථෙව විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා විච්චිටෙත්වා අරහත්තං ගණ්හාති, එවරුපස්ස අනනුභුතාරම්මණවසෙන කාමච්ඡදො අනුප්පත්තොව නුප්පජ්ජති නාම.

උප්පත්තො වා කාමච්ඡදො පභීයතීති එත්ථ උප්පත්තොති ජාතො භූතො සමුදාගතො. පභීයතීති තදඛිගප්පහානං, වික්ඛඹිහනප්පහානං, සමුච්ඡෙදප්පහානං, පටිපස්සද්ධිප්පහානං, නිස්සරණප්පහානන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පහානෙහි පභීයති, න පුන උප්පජ්ජතීති අත්ථො. තත්ථ විපස්සනාය කිලෙසා තදඛිගවසෙන පභීයන්තීති විපස්සනා තදඛිගප්පහානන්ති වෙදිතබ්බා. සමාපත්ති පන කිලෙසෙ වික්ඛඹිහෙතීති සා වික්ඛඹිහනප්පහානන්ති වෙදිතබ්බා. මග්ගො සමුච්ඡදන්තො උප්පජ්ජති, එලං පටිපස්සඹිහයමානං, නිබ්බානං සබ්බකිලෙසෙහි නිස්සටන්ති ඉමාහි තිණි සමුච්ඡෙදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණප්පහානානීති චුච්චන්ති. ඉමෙහි ලොකියලොකුත්තරෙහි පඤ්චහි පහානෙහි පභීයතීති අත්ථො.

අසුභනිමිත්තන්ති දසසු අසුභෙසු උප්පන්නං සාරම්මණං පට්ඨමජ්ඣානං. තෙනාහු පොරාණා -- “අසුභමපි අසුභනිමිත්තං, අසුභාරම්මණා ධම්මාපි අසුභනිමිත්ත”න්ති. යොනිසොමනසිකරොතොති. “තත්ථ කතමො යොනිසොමනසිකාරො? අනිච්චෙ අනිච්ච”න්තීදිනා නයෙන චුත්තස්ස උපායමනසිකාරස්ස වසෙන මනසිකරොතො. අනුප්පත්තො වෙව කාමච්ඡදො නුප්පජ්ජතීති අසමුදාගතො න සමුදාගච්ඡති. උප්පත්තො ව කාමච්ඡදො පභීයතීති සමුදාගතො ව කාමච්ඡදො පඤ්චවිට්ඨෙන පහානෙන පභීයති.

අපිච ඡ ධම්මා කාමච්ඡදස්ස පහානාය සංවත්තන්ති -- අසුභනිමිත්තස්ස උග්ගහො, අසුභභාවනානුයොගො, ඉද්දරියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා, කල්යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. දසවිධඤ්චි අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි කාමච්ඡදො පභීයති, භාවෙත්තස්සාපි, ඉද්දරියෙසු පිහිතද්වාරස්සාපි, චතුත්තං පඤ්චන්තං ආලොපානං ඔකාසෙ සති උදකං පිචිත්වා යාපනසීලතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤානොපි. තෙනෙතං චුත්තං --

“වත්කාරො පඤ්ච ආලොපෙ, අභුත්වා උදකං පිවෙ.

අලං ඵාසුච්චාරාය, පභිතත්තස්ස භික්ඛුනො”ති.. (ථෙරගා. 983).

අසුභකම්මිකතිස්සත්ථෙරසද්දිසෙ අසුභභාවනාරතෙ කල්යාණමිත්තෙ සෙවත්තස්සාපි කාමච්ඡදො පභියති, ධානනිසජ්ජාදීසු දසාසුභනිස්සිතසප්පායකථායපි පභියති. තෙන චූත්තං -- “ඡ ධම්මා කාමච්ඡදස්ස පහානාය සංවත්තන්ති”ති. (අං. නි. අට්ඨකථා)